

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยเรื่อง เรื่องการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร อำเภอหนองพอกจังหวัดร้อยเอ็ด (2) ความรู้ของเกษตรกรในการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมของเกษตรกร (3) เจตคติของเกษตรกรต่อการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ (4) การใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ ของเกษตรกร อำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด และ (6) เปรียบเทียบความรู้ เจตคติและการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีกับเกษตรกรทั่วไป

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการเพิ่มศักยภาพการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดี ของอำเภอหนองพอก จำนวน 400 ราย ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย ตามอัตราส่วนของกลุ่มได้จำนวน 100 ราย และเกษตรกรทั่วไปที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการใช้แบบเจาะจง เกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ของอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 100 ราย สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เกษตรกรด้วยตนเอง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย สถิติพรรณนา ใช้สำหรับบรรยายลักษณะของข้อมูล เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.3 ผลการวิจัย

1.3.1 สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ในอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) *สภาพทางสังคม* เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.01 ปี เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีตำแหน่งทางสังคม คือ เป็นกรรมการหมู่บ้าน/กลุ่มต่างๆ/กลุ่มเกษตรกร จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

สำหรับเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.29 ปี เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร มีตำแหน่งทางสังคม คือ เป็นกรรมการหมู่บ้าน/กลุ่มต่างๆ/กลุ่มเกษตรกร จบการศึกษาระดับประถมศึกษา

2) *สภาพทางเศรษฐกิจ* เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 5.09 คน จำนวนแรงงานทำการเกษตร เฉลี่ย 2.95 คน ทั้งหมดประกอบอาชีพการเกษตร มีแรงงานจ้างภาคการเกษตร ปี 2554 เฉลี่ย 6.63 คน มีพื้นที่ถือครองทั้งหมด เฉลี่ย 21.94 ไร่ มีพื้นที่ถือครอง (เช่า) เฉลี่ย 6.13 ไร่ มีพื้นที่ทำนาทั้งหมดปี 2554 เฉลี่ย 16.85 ไร่ มีพื้นที่ทำนาข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสมพื้นที่ทำนาข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสม เฉลี่ย 7.35 ไร่ รายได้ในครัวเรือนภาคการเกษตรปี 2554 เฉลี่ย 126,874 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรในปี 2554 เฉลี่ย 40,279.01 บาท รายได้รวมทั้งปี 2554 เฉลี่ย 168,913 บาท มีรายจ่ายของครัวเรือนภาคการเกษตร เฉลี่ย 60,327.37 บาท มีรายจ่ายในครัวเรือนนอกภาคการเกษตรรวม เฉลี่ย 67,627.50 บาท มีแหล่งเงินทุนจากกองทุนหมู่บ้าน มีภาวะหนี้สินของครัวเรือน เฉลี่ย 114,199 บาท มีการชำระคืนภาวะหนี้สิน เฉลี่ย 51,916 บาท และมีแหล่งและการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรจากผู้นำท้องถิ่น

สำหรับเกษตรกรทั่วไป มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 4.81 คน จำนวนแรงงานทำการเกษตร เฉลี่ย 2.78 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร มีแรงงานจ้างภาคการเกษตร ปี 2554 เฉลี่ย 4.81 คน มีพื้นที่ถือครองทั้งหมด เฉลี่ย 19.17 ไร่ มีพื้นที่ถือครอง (เช่า) เฉลี่ย 1.86 ไร่ มีพื้นที่ทำนาทั้งหมดปี 2554 เฉลี่ย 14.61 ไร่ มีพื้นที่ทำนาข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสม เฉลี่ย 6.11 ไร่ รายได้ในครัวเรือนภาคการเกษตรปี 2554 เฉลี่ย 95,939.10 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรในปี 2554 เฉลี่ย 24,950 บาท รายได้รวมทั้งปี 2554 เฉลี่ย 129,498.10 บาท มีรายจ่ายของครัวเรือนภาคการเกษตร เฉลี่ย 60,327.37 บาท มีรายจ่ายในครัวเรือนนอกภาคการเกษตรรวม เฉลี่ย 55,376.40 บาท มีแหล่งเงินทุนจากกองทุนหมู่บ้าน มีภาวะหนี้สินของครัวเรือน เฉลี่ย 68,824 บาท มีการชำระคืนภาวะหนี้สิน เฉลี่ย 68,824 บาท และมีแหล่งและการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรจากผู้นำท้องถิ่น

1.3.2 ความรู้ของเกษตรกรในการใช้เกษตรดีที่เหมาะสม ผลการวิจัยสรุปดังนี้

เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความรู้ในระดับมาก ประเด็น การผลิตข้าวเพื่อให้ได้ตรงตามพันธุ์มีคุณภาพดี การเก็บรักษา การใช้สารเคมี แหล่ง

น้ำที่ใช้ปลูกข้าวหอมมะลิที่ปลอดภัยจากสารพิษควรเป็นแหล่งใดการเลือกพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่ปลอดภัยจากสารพิษควรพิจารณาอย่างไร การบันทึกข้อมูล และมีความรู้ระดับปานกลางในเรื่องการเก็บเกี่ยวข้าวให้มีคุณภาพการสีดีควรทำในระยใด

สำหรับกลุ่มเกษตรกรทั่วไป มีความรู้ในระดับมาก ประเด็นการผลิตข้าวเพื่อให้ได้ตรงตามพันธุ์มีคุณภาพดี การเก็บรักษาข้าว มีความรู้ระดับปานกลาง ประเด็นการใช้สารเคมี และมีความรู้ต่ำ ประเด็นแหล่งน้ำที่ใช้ปลูกข้าวหอมมะลิที่ปลอดภัยจากสารพิษควรเป็นแหล่งใด การเลือกพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่ปลอดภัยจากสารพิษควรพิจารณาอย่างไร การเก็บเกี่ยวข้าวให้มีคุณภาพการสีดีควรทำในระยใด และการบันทึกข้อมูล

เมื่อหาความสัมพันธ์ของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มกับความรู้ของเกษตรกรในการใช้เกษตรดีที่เหมาะสม พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ที่ตอบถูกมีจำนวนมากกว่ากลุ่มเกษตรกรทั่วไปในทุกข้อ

1.3.3 เจตคติของเกษตรกรต่อการใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ ผลการวิจัยสรุปได้ 2 ด้าน ดังนี้

1) **เจตคติต่อการใช้เกษตรดีที่เหมาะสม** พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีเจตคติต่อสุขภาพปลอดภัย ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม ดันทุนต่ำ ทำร่วมกับกิจกรรมอื่นได้ ขยายผลผลิตได้ราคาเพิ่มขึ้น และขั้นตอนการผลิตที่ไม่ยากเกินไป ในระดับความเห็นด้วยมาก ส่วนมีตลาดรับซื้อที่แน่นอน มีความเห็นด้วยปานกลาง

ส่วนเกษตรกรทั่วไป มีเจตคติต่อสุขภาพปลอดภัย ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม และดันทุนต่ำ ในระดับความเห็นด้วยมาก ขั้นตอนการผลิตไม่ยากเกินไป ทำงานร่วมกับกิจกรรมอื่นได้ ขยายผลผลิตได้ราคาเพิ่มขึ้น และมีตลาดรับซื้อที่แน่นอน มีความคิดเห็นด้วยปานกลาง

2) **เจตคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร** พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีเจตคติต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คือ มีความจริงใจต่อเกษตรกร มีความรู้และถ่ายทอดได้ดี น่าเชื่อถือและเป็นกันเอง ปฏิบัติตรงตามระยะเวลา ตรวจสอบและให้คำแนะนำแปลงอย่างดี ในระดับความเห็นด้วยมาก

ส่วนเกษตรกรทั่วไป มีเจตคติต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คือ มีความจริงใจต่อเกษตรกรในระดับความเห็นมาก มีความรู้และถ่ายทอดได้ดี น่าเชื่อถือและเป็นกันเอง และปฏิบัติงานตรงตามระยะเวลา มีความเห็นด้วยปานกลาง ส่วนตรวจสอบและให้คำแนะนำแปลงอย่างดี มีความเห็นด้วยน้อย

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของเจตคติของเกษตรกรต่อการใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิทั้ง 2 ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในทุกประเด็น โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีค่าเฉลี่ยของเจตคติมากกว่ากลุ่มเกษตรกรทั่วไป

1.3.4 การใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร

ผลการวิจัยสรุปได้ 7 ด้านดังนี้

1) แหล่งน้ำ พบว่า เกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ น้ำที่ใช้ปลูกต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย ปฏิบัติเป็นบางครั้ง เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

2) พื้นที่ปลูก พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ต้องเป็นพื้นที่ไม่มีวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในนาข้าว ปฏิบัติเป็นประจำ ส่วนเกษตรกรทั่วไป ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

3) การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร พบว่า

(1) ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้พื้นฐานในการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ถูกต้องและปลอดภัย เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

(2) ให้ใช้ตามคำแนะนำของกรมการข้าวหรือกรมวิชาการเกษตร และคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนอย่างถูกต้องกับกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

(3) ห้ามใช้วัตถุอันตรายที่ระบุในทะเบียนวัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ห้ามใช้ และกรณีที่เกิดเพื่อส่งออกห้ามใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ประเทศคู่ค้าห้ามใช้ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว พบว่า

(1) การเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพตรงตามพันธุ์และมาจากแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ที่เชื่อถือได้ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

(2) การจัดการการปลูกและการดูแลเพื่อลดปริมาณข้าวเรื้อและข้าวพันธุ์อื่นปนและมีการบันทึกข้อมูล เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ ส่วนเกษตรกรทั่วไป ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

(3) จำนวนต้นของข้าวพันธุ์อื่นปนให้ได้ไม่เกิน 2 % เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ ส่วนเกษตรกรทั่วไป ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว พบว่า

(1) การเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม รวงข้าวอยู่ในระยะปลับพลึง ซึ่งเมล็ดข้าวเปลือกในรวงสุกเหลืองไม่น้อยกว่าสามในสี่ส่วนของรวง เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ ส่วนเกษตรกรทั่วไป ปฏิบัติเป็นบางครั้ง

(2) อุปกรณ์เครื่องมือภาชนะที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวและนวดข้าวต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพของผลผลิตและไม่ทำให้เกิดการปนของข้าวพันธุ์อื่น พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

(3) เมล็ดข้าวเปลือกแห้งสำหรับการซื้อขายต้องมีความชื้นไม่เกิน 15 % และสำหรับการเก็บรักษาต้องไม่เกิน 14 เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

6) การขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวมข้าวเปลือก พบว่า

(1) อุปกรณ์ภาชนะที่ใช้ในการขนย้ายและการเก็บรักษาต้องสะอาด สามารถป้องกันผลกระทบต่อคุณภาพของข้าวเปลือกและป้องกันการปนเปื้อนจากอันตรายและสิ่งที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับส่วนเกษตรกรทั่วไป

(2) สถานที่เก็บรวบรวมและสถานที่เก็บรักษาต้องถูกสุขลักษณะ สะอาด เกษตรกรผู้ที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

(3) วิธีการขนย้าย ต้องไม่ทำให้ข้าวเปลือกเสียหายและกรณีผลิตข้าวหลายพันธุ์ต้องมีการจัดการเพื่อป้องกันการปนของข้าวต่างพันธุ์ได้ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติเป็นประจำ เช่นเดียวกับเกษตรกรทั่วไป

7) การบันทึกข้อมูล พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีการบันทึกข้อมูลเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีการบันทึกข้อมูลเพื่อให้สามารถตรวจประเมินและตามสอบได้เกี่ยวกับ แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำใช้ การเตรียมดิน การกำจัดต้นข้าวของข้าวพันธุ์อื่น ปน การสำรวจการเข้าทำลายของศัตรูพืชและการจัดการ การใช้วัตถุอันตรายทางแหล่งที่มาและการจำหน่ายข้าวเปลือกการเกษตร การเก็บเกี่ยวและการนวดข้าว การลดความชื้นข้าวเปลือกการบรรจุข้าวเปลือกและการเก็บรักษา ปฏิบัติเป็นบางครั้ง เช่นเดียวกับส่วนเกษตรกรทั่วไป

เมื่อหาความสัมพันธ์ของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มกับการปฏิบัติของเกษตรกรในการใช้เกษตรดีที่เหมาะสม พบว่า มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เกือบทุกประเด็น โดยเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ ปฏิบัติตามหลักการมากกว่ากลุ่มเกษตรกรทั่วไป ยกเว้นประเด็นในเรื่อง การใช้วัตถุอันตรายตามคำแนะนำต่างๆ การไม่ใช้วัตถุอันตรายที่ห้ามใช้ อุปกรณ์ภาชนะที่ใช้ในการขนย้าย การเก็บรักษา และวิธีการขนย้ายข้าวเปลือก และการบันทึกข้อมูล

1.3.5 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของ

เกษตรกร ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีปัญหามาก ประเด็นการจัดการปลูกและการดูแลรักษา คือ ปุ๋ยมิราคาแพง ส่วนขาดความรู้ความเข้าใจในการปรับปรุงดิน ไม่มีความรู้เรื่องการคัดพันธุ์ ขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้สารเคมี ไม่มีลานตากเมล็ดพันธุ์ และเขียนหนังสือไม่เป็นไม่มีปัญหาเลย

2) เกษตรกรทั่วไป มีปัญหามาก ประเด็นการจัดการปลูกและการดูแลรักษา คือ ปุ๋ยมิราคาแพง และค่าแรงปักดำแพง ส่วนไม่มีลานตากเมล็ดพันธุ์ และเขียนหนังสือไม่เป็นไม่มีปัญหาเลย

1.3.6 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

1) เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เสนอแนะให้รัฐสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดี ทั้งนี้เพราะถ้าเกษตรกรได้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ก็จะลดปัญหาในเรื่องการผลิต ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพ การจัดการแหล่งน้ำ ตลอดจนให้รัฐเข้ามาช่วยในการจัดการปุ๋ย และสารเคมีต่างๆ เนื่องจากปัจจัยการผลิตมีราคาแพง

2) เกษตรกรทั่วไป เสนอให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมแก่กลุ่มเกษตรกรผู้สนใจ เพื่อเตรียมความพร้อมผู้การผลิตข้าวตามระบบเกษตรกรที่เหมาะสม

2. อภิปรายผล

จากผลการศึกษา เรื่อง การใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ ของเกษตรกรอำเภอหนองพอก จังหวัดร้อยเอ็ด เปรียบเทียบกับเกษตรกรทั่วไป พบว่า สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ความรู้ของเกษตรกรในการใช้เกษตรกรที่เหมาะสม เจตคติของเกษตรกรต่อการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ การใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้เกษตรกรที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร มีความแตกต่างในหลายประเด็นจำแนกได้ดังนี้

2.1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

1) **สภาพทางสังคม** จะเห็นได้ว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชายเนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องใช้แรงงานมาก เป็นหัวหน้าครอบครัวมีการศึกษาไม่สูงนักเมื่อจบการศึกษาก็จะออกมาประกอบอาชีพตามที่เคยทำมาแบบสังคมเกษตรกรรม เป็นสมาชิกของสถาบันเกษตรกร ได้แก่ กลุ่ม

เกษตรกร สอดคล้องกับโสภณ ศรีบาง (2544: 72) ศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนจากการผลิตข้าวขาวดอกมะลิ 105 โดยการผลิตแบบข้าวอินทรีย์และแบบข้าวปลอดสารพิษของเกษตรกร ในอำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร ปีการเพาะปลูก 2542/2543 จากการศึกษาของเกษตรกรที่ปลูกข้าวหอมมะลิส่วนใหญ่เป็นเพศชาย

2) **สภาพทางเศรษฐกิจ** ในส่วนของกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ย 5.09 คน จำนวนแรงงานทำการเกษตร เฉลี่ย 2.95 คน ทั้งหมดประกอบอาชีพการเกษตร มีแรงงานจ้างภาคการเกษตร ปี 2554 เฉลี่ย 6.63 คน มีพื้นที่ถือครองทั้งหมด เฉลี่ย 21.94 ไร่ มีพื้นที่ถือครอง (เช่า) เฉลี่ย 6.13 ไร่ มีพื้นที่ทำนาทั้งหมดปี 2554 เฉลี่ย 16.85 ไร่ มีพื้นที่ทำนาข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสมพื้นที่ทำนาข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสม เฉลี่ย 7.35 ไร่ รายได้ในครัวเรือนภาคการเกษตรปี 2554 เฉลี่ย 126,874 บาท รายได้นอกภาคการเกษตรในปี 2554 เฉลี่ย 40,279.01 บาท รายได้รวมทั้งปี 2554 เฉลี่ย 168,913 บาท มีรายจ่ายของครัวเรือนภาคการเกษตร เฉลี่ย 60,327.37 บาท มีรายจ่ายในครัวเรือนนอกภาคการเกษตรรวม เฉลี่ย 67,627.50 บาท มีแหล่งเงินทุนจากกองทุนหมู่บ้าน มีภาวะหนี้สินของครัวเรือน เฉลี่ย 114,199 บาท มีการชำระคืนภาวะหนี้สิน เฉลี่ย 51,916 บาท และมีแหล่งและการได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรจากผู้นำท้องถิ่น จะเห็นได้ว่าทั้งหมดประกอบอาชีพเกษตรกรรม ใช้แรงงานในครัวเรือนของตนเองและมีการจ้างแรงงานบ้าง มีพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิน้อย แต่ก็ยังมีรายได้จากการขายพืชไร่ ปศุสัตว์ นอกจากนี้ยังมีรายจ่ายนอกภาคการเกษตรได้แก่ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือน การศึกษาบุตร ค่ารักษาพยาบาล เกษตรกรบางรายจึงต้องกู้เงินจากแหล่งเงินทุน ได้แก่กองทุนหมู่บ้าน

2.2 **ความรู้ของเกษตรกรในการใช้เกษตรดีที่เหมาะสม** จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีความรู้ในระดับมาก ประเด็น การผลิตข้าวเพื่อให้ได้ตรงตามพันธุ์มีคุณภาพดี การเก็บรักษา การใช้สารเคมี แหล่งน้ำที่ใช้ปลูกข้าวหอมมะลิที่ปลอดภัยจากสารพิษควรเป็นแหล่งใด การเลือกพื้นที่ปลูกข้าวหอมมะลิที่ปลอดภัยจากสารพิษควรพิจารณาอย่างไร การบันทึกข้อมูล และมีความรู้ระดับปานกลางในเรื่องการเก็บเกี่ยวข้าวให้มีคุณภาพการสีดีควรทำในระยะใด สอดคล้องกับเชิด ดีเกิด (2549:91) การผลิตข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในอำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า เกษตรกรที่ผลิตข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสมมีความแตกต่างกับเกษตรกรทั่วไป คือ ด้านอาชีพรอง ด้านพื้นที่ถือครองทั้งหมด ด้านพื้นที่ตนเอง ด้านพื้นที่เช่า ด้านแรงงานจ้าง ด้านต้นทุนการผลิตข้าว ด้านรายได้ในครัวเรือนภาคเกษตร ด้านรายได้นอกภาคเกษตร ด้านรายได้ทั้งปี ด้านความรู้ในการผลิตข้าวหอมมะลิ ด้านการปฏิบัติตามเกษตรดีที่เหมาะสม ด้านเจตคติและแรงจูงใจ

2.3 เจตคติของเกษตรกรต่อการใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ จาก

การศึกษา พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ มีเจตคติต่อสุขภาพปลอดภัยช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม ดันทุนต่ำ ทำร่วมกับกิจกรรมอื่นได้ ขายผลผลิตได้ราคาเพิ่มขึ้น และขั้นตอนการผลิตที่ไม่ยุ่งยากเกินไป ในระดับความเห็นด้วยมาก สอดคล้องกับ คาร์ตัน วงศ์อุทธา (2551:80) ที่ศึกษาการผลิตข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสมในตำบลกุดเชียงหมีอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดชัยภูมิ กล่าวว่าระดับเจตคติในเรื่องทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ขั้นตอนการผลิตไม่ยุ่งยาก สามารถทำร่วมกับกิจกรรมอื่นได้ ดันทุนไม่สูง มีความคิดเห็นเจตคติด้านดี ด้านเจตคติที่มีต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีเจตคติต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในประเด็น ตรวจสอบและให้คำแนะนำแปลงอย่างดี มากกว่ากลุ่มเกษตรกรทั่วไป อาจเกิดจากตัวเจ้าหน้าที่กับเกษตรกรทั่วไปไม่มีโอกาสในการให้คำแนะนำ

2.4 การใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร เกษตรทั้ง 2

กลุ่มปฏิบัติในทุกประเด็น แต่มีบางประเด็นที่เกษตรกรปฏิบัติเป็นบางครั้ง ดังนั้นควรแนะนำให้เกษตรกรปฏิบัติเป็นประจำ

2.5 ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิของเกษตรกร

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ และเกษตรกรทั่วไป มีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน ในระดับปัญหามาก ประเด็นการจัดการปลูกและดูแลรักษา คือ ปุ๋ยมีราคาแพง ทั้งนี้เกษตรกรจำเป็นต้องใช้เนื่องจากดินขาดความอุดมสมบูรณ์ จึงจำเป็นต้องหาแนวทางอื่นเช่นการใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสดทดแทน ส่วนปัญหาในระดับปานกลาง ที่คล้ายคลึงกันประเด็นการจัดการปลูก เช่นค่าแรงแพง ต้นทุนการเตรียมดินสูง ประเด็นแหล่งน้ำ เช่นขาดการจัดการน้ำ ประเด็นพื้นที่ เช่นดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ประเด็นพันธุ์ข้าว เช่น แหล่งพันธุ์ที่เชื่อถืออยู่ห่างไกลราคาแพง ประเด็นสุขภาพและการใช้วัตถุอันตราย เช่นสารเคมีราคาแพง ประเด็นการบันทึกข้อมูล เช่นไม่มีเวลาบันทึก สอดคล้องกับ คาร์ตัน วงศ์อุทธา (2551:81) ที่ศึกษาการผลิตข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสมในตำบลกุดเชียงหมีอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดชัยภูมิ พบว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฯ และเกษตรกรทั่วไปมีระดับที่คล้ายคลึงกันคือมีปัญหาในระดับปานกลาง เรื่องแหล่งปลูกเช่น แหล่งน้ำไม่พอเพียง ที่นาเป็นลุ่มๆดอนๆ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เรื่องพันธุ์ข้าวขาดแคลน เรื่องการปลูกและดูแลรักษาเช่น ค่าแรงแพง เรื่องการขนย้ายเรื่องขาดแคลนแรงงาน และการบันทึกข้อมูล เรื่องไม่มีเวลาบันทึกและขาดความรู้ความเข้าใจ สอดคล้องงานวิจัย เชิด ดีเกิด (2549:89) เรื่องการผลิตข้าวหอมมะลิตามเกษตรดีที่เหมาะสม อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องดังกล่าว จะเห็นได้ว่าปัญหาของเกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มไม่อยู่ในระดับมีปัญหามากจึงสามารถที่จะทำเกษตรดีที่เหมาะสมต่อไปได้

2.6 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตข้าวตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม

เกษตรกร เสนอแนะให้รัฐจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูกลง เช่น ปุ๋ย สารเคมี สบับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ทั้งนี้เพราะถ้าเกษตรกรได้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพก็จะไม่มีปัญหาในเรื่องข้าวเรือและข้าวปน ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพ จัดหาแหล่งน้ำขนาดเล็ก เนื่องจากต้องอาศัยน้ำฝนเท่านั้น มีการรณรงค์ให้ใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยชีวภาพ เพื่อปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ และจัดให้มีการให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการใช้เกษตรดีที่เหมาะสมแก่กลุ่มเกษตรกรผู้สนใจ เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การผลิตข้าวตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสม

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 การเตรียมความพร้อมของเกษตรกร โดยจัดให้มีการอบรม ก่อนที่จะมีการส่งเสริมให้เกษตรกรยื่นขอตรวจรับรองตามเกษตรดีที่เหมาะสม ซึ่งพบว่าเกษตรกรเข้าร่วมโครงการ และผ่านการอบรมจะมีการปฏิบัติที่ถูกต้องมากกว่าเกษตรกรทั่วไป

3.1.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรประชาสัมพันธ์ ให้เกษตรกรทั่วไปมีความสนใจและทราบถึงประโยชน์ของการใช้เกษตรดีที่เหมาะสมในการผลิตข้าวหอมมะลิ อย่างต่อเนื่อง

3.1.3 นำปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ปฏิบัติได้

3.1.4 เสนอแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล เนื่องจากปัญหา/อุปสรรคบางอย่าง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะสามารถแก้ไขได้ เช่น การจัดการแหล่งน้ำขนาดเล็ก การปรับพื้นที่ การให้การอบรม ศึกษาและดูงาน เป็นต้น

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาวิจัยทิศทางการตลาดข้าวคุณภาพดีของเกษตรกรที่ผลิตได้ในท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นข้อมูลวางแผนส่งเสริมการผลิตให้สอดคล้องกับสถานการณ์ตลาดข้าวอย่างเหมาะสม

3.2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการฝึกอบรมการใช้เทคโนโลยีการผลิตข้าวคุณภาพดี เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางส่งเสริมการผลิตข้าวคุณภาพดีที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร